

Alte Drucke

Voor-bereydinge tot het Avond-Mael Des Heeren ...

Bradshaw, William

Amsterdam, 1646

Een korte maniere van Ondersoeckinge. Begrijpende, by gelegenhey, de eygene beginsselen der Religie.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-134557

Een korte maniere
van
ONDERSOECKINGE.

*Begrijpende, by gelegentheydt, de eygene
beginsselen der Religie.*

In 't Engelsch beschreven door
Willem Bradshaw.

Ende nu in de Nederduytsche sprake ver-
taelt door Gillis van Breen, Bedienaer
des Godelijcken Woords
tot Beverwijk.

t'AMSTERDAM,

Door Abraham Meynartsz, Boeck-verko-
per / in de oude Doele-straet / in de
nieuwe Bijbel, Anno 1646.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Blank page with faint, illegible text impressions.

Een korte maniere

van

ONDERSOECKINGE.

*Begrijpende, by gelegenthey, de
eygene beginsselen der
Religie.*

I.

Vrage.

Ar is een Sacrament?

Antwoorde.

W Een verborzgentlijk
teecken / van Godt ge-
ordonneert / om den waerdigen
ontfanger vooz oogen te stellen/
ende te verzegelen / de saligheyt
dooz Iesum Christum. Matt. 28.
19. 1 Cor. 11. 23. Gen. 17. 7. Rom.
4. 11.

Vrage. Wie is Iesus Christus?

Antw. De eenwige ende eenige
gebozen Sone Gods / ende onsen
eenigen Saligh-maker. Mat. 3.
17. Rom. 1. 3. Joan. 1. 14. 1 Tim. 2.
5. Hebr. 2. 17.

G 2

* *Vrage.*

† * Vrage. Wat is Godt?

Antw. Eene onepndelijcke ende eeuwige Majesteit; den Schep- per ende Regeerder van de We- relt. Psal. 139. 7. 1 Reg. 8. 27. Esa. 44. 6. Psal. 90. 2. Gen. 1. 1. Psal. 19. Zach. 9. 10. Prov. 15. 3.

* Vrage. Hoe vele Goden zijnder?

Antw. Alleenlijck eene in drie Personen. Johan. 17. 3. Exod. 20. 2. 1 Cor. 8. 32. 1 Joan. 5. 7.

* Vrage. Welcke zijn dese drie Personen?

Antw. Godt den Vader/ Godt den Sone/ ende Godt den Heyligen Geest. Matth. 28. 19.

II.

Vrage. Hoe is Christus onsen Sa- ligh-maker?

Antw. Door ons te verlossen van de Helle/ en den Hemel voor ons te verwerven. Mat. 20. 28. Joan. 3. 14. 15.

Vrage. Wat is den Hemel?

Antw. Een plaetse van ewigh-

† De Drogen albus * getekent met een Sterre/ mogen inde Ondersoekinghe ge- brypcht ofte nagelaten worden/na dat den tijdt ofte de bequaemheyt van den Per- soon bereyscht.

wigh-duerende blijdschap ende heerlijkheyt. Mat. 25. 34. Luc. 16. 22. 1 Cor. 2. 9. Apoc. 21. 23. ende 22. 1, 2.

Vrage. Wat is de Helle?

Antw. Een plaetse van ewig-duerende torment ende pijn. Luc. 16. 23. Apoc. 20. 10. Mat. 25. 46. Esa. 30. 33.

III.

Vrage. Hoe quamen wy in 't peijckel der Helle?

Antw. Door de sonde. Rom. 5. 10. Gen. 2. 17. Rom. 5. 12.

Vrage. Wat is sonde?

Antw. Een verbrekinghe van Godts gheboden. 1 Joan. 3. 4. Rom. 7. 7. Gal. 3. 10.

Vrage. Welcke zijn dese Geboden?

Antw. Godt sprack alle dese woorden/ &c.

Vrage. Hebben alle menschen dese geboden verbroocken?

Antw. Ja / alle menschen sonder opt-neminge. Rom. 3. 9, 10. Rom. 3. 23. Gal. 3. 22.

Vrage. Verdient een yedere verbreekinge deser geboden eeuwige pijn inde Helle?

G 3

Antw.

Antw. Ja gewisselijck. Rom. 6. 23. Gal. 3. 10. Deut. 27. 26.

IV.

* *Vrage.* Hoe veele soorten van sonden zijnder?

Antw. Twee/ Oorspronckelijcke/ ende Werckelijcke.

* *Vrage.* Wat is de Oorspronckelijcke sonde?

Antw. Eene verdorventheyt der natuere/ daer de welcke wy genegen zijn tot de verbzeeking van alle de Geboden Gods. Psal. 51. 7. Rom. 7. 18. ende 8. 7. ende 7. 14.

* *Vrage.* Is dese verdorventheyt in allen?

Antw. Ja. Gen. 8. 21. Rom. 5. 12.

* *Vrage.* Hoe zijn wy tot deselve gekomen?

Antw. Door den val van Adam, onsen eersten Vader. Rom. 5. 12. 1 Cor. 15. 22.

* *Vrage.* Hoe is hy gevallen?

Antw. Door te eeten van de vrucht eenes Booms/ dat God hem hadde verboden op de straffe des daadts. Gen. 3. 6.

* *Vrage.* Wat is de werckelijcke sonde?

Antw.

Antw. Eene bysondere verbze-
kinghe van Godts gheboden/ in
ghedachte/ woordt ende daedt/
voort-komende van de Oor-
spronckelijcke verdozventheydt.
Gen. 6. 5. Gal. 5. 19. Ephes. 2. 3.
Rom. 3. 13.

V.

Vrage. Door wat middel en heeft
Christus ons verlost van der Helle,
ende den Hemel voor ons verwor-
ven?

Antw. Door de Wet te verbul-
len / ende voor ons te sterben.
Phil. 2. 8. Mat. 5. 17. ende 3. 15.
Apoc. 5. 9. 1. Hebr. 9. 15.

* *Vrage.* Hoe konde de Sone
Godts, zijnde Godt, dese dinghen
volbrengen?

Antw. Hy nam hem aen onse
natuere / ende wierdt also Godt
ende mensche in eenen Persoon.
Joan. 1. 14. Rom. 9. 5.

* *Vrage.* Hoe heeft hy hem onse
natuere aen-genomen?

Antw. Hy was miraculeuse-
lijck ontfanghen door den Hepli-
gen Geest in het lichaem van een
Maget. Esa. 7. 14. Mat. 1. 20.
Luc. 1. 35. Joan. 1. 14.

Vrage. Wat doodt stierf hy voor ons?

Antwoort. Eenen verbloeckten doodt aen het kruyce / Mat. 27. 35. Gal. 3. 13.

Vrage. En was daer geen ander middel om ons saligh te maecten?

Antw. Neen 't trouwen. Act. 4. 12. Rom. 7. 23, 24.

* *Vrage.* Is onsen Saligh-maker Christus dan ghedurighlijck onder de doodt gebleven?

Antw. Neen: maer hy verrees wederom ten derden daghe / ende voer op ten Hemel / ende sit aldaer in alle heerlijkheydt ter rechterhant sijnes Vaders / doende voerbiddinge voer ons. Joan. 20. Mat. 28. Act. 1. Act. 2. 31. 1 Cor. 15. Mar. 16. 15.

VI.

Vrage. Sullen alle menschen door Christum saligh worden?

Antw. Neen: maer alleenlijck soodanighe / (ist dat sy van jaren zijn) dewelcke door Geloove ende Boetvaerdigheydt nieuwe menschen geworden zijn. Ephes. 3. 17. Col. 2. 12. Joan. 3. 16. ende 1. 12. Act. 13. 39. Mar. 1. 4. 15. Act. 20. 21. Joan. 6. 35.

Vrage.

Vrage. Wat is Geloove?

Antw. Een vertrouwen alleenlijck in de verdienste Christi van weghen onse saligheyt. Act. 16. 31. Joan. 1. 12.

Vrage. Wat is Boetvaerdigheyt?

Antw. Een ongeveynst haten van alle sonden om Christi wille. Act. 3. 19. 2 Cor. 7. 10, 11. Mat. 3. 7. 8. 10. VII.

Vrage. Door welck middel komen wy gemeenlijcken tot het geloove ende de bekeeringe?

Antw. Door de Predickinghe van Godts woordt/ Ephes. 1. 13. Rom. 10. 17.

Vrage. Wat is Godts woordt?

Antw. Sinnen geopenbaerden wille / begrepen in de schriften der Propheten ende Apostelen. 2 Tim. 3. 15. 16. 2 Pet. 1. 10. Luc. 24. 27. 2 Pet. 3. 2.

Vrage. Wat waren dese Propheten ende Apostelen?

Antw. Menschen die door goddelijcke ingebinghe gheschreven hebben. 2 Tim. 3. 16. 2 Pet. 1. 21.

*Vrage. Welcke zijn de deelen van Godts Woordt?

Antw. De Wet ende het Euan- gelium.

Vrage. Wat is de Wet?

Antw. Dat deel van Godts woort / het welcke aen-wijst den verblaecten staet / in welcke alle menschen zijn / van wegen de sonde. Gal. 3. 19. Rom. 3. 20.

* *Vrage.* Wat is het Euangelium?

Antw. Dat deel van Godts woort / het welcke aen-wijst / hoe wy door Jesum Christum van dien vloech bevrijdt zijn. Act. 16. 30. Joan. 3. 16. Mar. 1. 1.

VIII.

* *Vrage.* Waer wort Gods woort ordinaerlijck gepredickt?

Antw. In de Kercken Christi.

* *Vrage.* Wat zijn de Kercken Christi?

Antw. Heplige vergaderingen / zijnde ordinaerlijck t' samen-gevoeght / ende ordentlijcken by een versamelt in den dienst Godts. 1 Cor. 1. 2. en 2 Cor. 1. 1. Tit. 1. 5.

* *Vrage.* Waer in be aet den dienst Godts?

Antw. In het aenhooren van het woort / ontfanghen der Sacramenten / ende in de ghebeden. Mat. 28. 18. 19. Act. 15. 21. 1 Tim. 2. 1. 1 Cor. 11. 23.

IX.

IX.

* *Vrage.* Door wien wort Godts woordt gepredickt?

Antwoordt. Door de Dienaren Christi. Ephes. 4. 11, 12.

* *Vrage.* Wie zijn de Dienaren Christi?

Antw. De soodanige/dewelcke hebbende gaven hen van Godt gegeven/as-ghesondert zijn door de Kercke/ om het Woordt te predicken / de Sacramenten te bedienen/en om te zijn den mond van het volck tot Godt in den gebede. Hebr. 5. 4. Rom. 10. 15. Rom. 1. 20.

X.

* *Vrage.* Komense alle tot het gheloove ende de bekeeringhe, tot den welcken het woordt ghepredickt wordt?

Antw. Neen: maer alleenlijck die geene / in den welcken Godt/ door sijne bpsondere ghenade/deselve werckt door sijnen eygenen Geest. Act. 16. 14. Ephes. 2. 8. Rom. 10. 17.

* *Vrage.* Welcke zijn dese?

Antw. Sijne Optverkozenen. Act. 13. 48.

* *Vrage.* Wat zijn die?

Antw. De sulcke/ die hy van alle eenwichepdt heeft vooz-gena-men saligh te maecten door Ie-sum Christum. Rom. 9. 22. 23. 1 Thes. 5. 9.

* *Vrage.* Is daer eenigh dingh in haer boven anderen, het welcke Godt daer toe bewoghen heeft?

Antw. Geen dingh ter Werelt/ dan sijnen eygenen sonteren goeden wille ende wel-behaghen. Ephes. 1. 4. 5. 11. Rom. 9. 18. 22.

* *Vrage.* Waerom bewijft hy den sommigen dese genade?

Antw. Tot den prijs van sijne heerlijcke barmherticheyt. Rom. 9. 23.

* *Vrage.* Waerom weygert hy sommighe anderen dese genade?

Antw. Tot den prijs van sijne heerlijcke rechtvaerdighepdt. Rom. 9. 22.

XI.

* *Vrage.* Wat sal den staet der gener wesen, die komen tot het gelove ende de bekeringe?

Antw. Sy sullen in desen leven/ daer in daghelijcks wassen ende toe-nemen/ Psal. 1. 3.

* *Vra-*

* *Vrage.* Door wat bysondere middelen sullen sy daer in groeyen ende toe-nemen?

Antw. Dooz het behoorlijck gebrypck van het Waert/de Sacramenten/ende het Gebedt.

Vrage. Maer wat sal haren staet wesen na desen leven?

Antw. Hare zielen sullen ver-trecken na den Hemel / ende al-daer blijven tot den laetsten dag/ ende alsdan sal beyde lichaem ende ziele wederom vereenigt werden / ende sullen beyde geduerigh wesen met Christo in alle heerlijkhejdt in den Hemel/van eeuwighejdt tot eeuwighejdt.

Vrage. Wat is den laetsten dagh?

Antw. Eenen dagh van het algemeyne Oordeel/waer inne alle vleesch weder op-gheweckt sal worden vander doodt / ende eyndelijcke sententie van Godt sal ontfangen/van wegen het geene dat sy sullen ghedaen hebben in desen leven. Mat. 25. 31. &c.

* *Vrage.* Wat sententie salder gaen over de gene die haer bekeerren, ende in Christum gelooven?

Antw. Sy sullen ontflagen zijn van

van alle hare sonden / ende in de hemelsche heerlijkheyt op-genomen werden. Mat. 25. 34.

** Vrage.* Wat sententie sal daer gaen over de reste?

Antw. Alle hare sonden sullen ontdeckt ende tot haren laste gelept werden / ende sy sullen met lichaem ende ziele in het helsche vuur gheworpen werden. Mat. 25. 41. &c.

XII.

Vrage. Hoe veel Sacramenten zijnder?

Antw. Twee: den Doop / ende het Abond-mael des Heeren. Mat. 28. 19. 1 Cor. 11. 23. &c.

** Vrage.* Wat is den Doop?

Antw. Eene verborghentlijke wassinghe met Water / in den name des Vaders / des Soons / ende des heyligen Geest. Tit. 3. 5. Mat. 28. 19.

** Vrage.* Wat beteekent het water bysonderlijck?

Antw. Het bloed Christi. Ephes. 5. 25.

** Vrage.* Wat beteekent de wassinghe?

Antw. Dat wy zijn bevyndt van

van de schult der sonde / ende ge-
heplight door de verdiensten
Christi / by-sonderlyck door sijn
daodt ende bloedt-vergietinghe.
Ephes. 5. 26. Mar. 1. 4. Act. 2. 38.
Tit. 3. 5. 1 Cor. 6. 11.

* *Vrage.* Wie zijn tot den Doop
toe telaten?

Antw. Alle de geene / die waer-
lijcken 't Gelaube ende de Beke-
ringhe belijden: Ende hare kin-
deren. Act. 2. 38, 39. Act. 8. 37.
Gen. 17. 7. 1 Cor. 7. 14.

* *Vrage.* Wie zijn dese?

Antw. De sulcke / die niet en
doen het geene dat openbaerlyck
daer teghen strijdt in de kennisse
der menschen / ofte indien sy eenig
dingh daer tegen gedaen hebben /
goede teecken en geven van by-
sondere bekeeringhe van wegen
de selvighe.

* *Vrage.* Hoe dickwils moeten
sy gedoopt worden?

Antw. Alleenlijcken een-mael.

* *Vrage.* Wanneer salmense do-
pen?

Antw. Soo haest als sy daer
toe kommen toe-ghelaten worden
van de Kercke / alwaer sy gheroe-
pen

pen zijnte leven. Act.2. 41. ende
8. 36. ende 10. 47.

XIII.

Vrage. Wat is het Avond-mael
des Heeren?

Antw. Eene verborgentlijke
Ghemeenschap in het breecken
ende eeten des Broodts / ende in
het drincken des Wijn / tot eene
bysondere gedachtenisse Christi.
Mat. 26. 26. 1 Cor. 10. 16.

Vrage. Wat betekent het Broodt
ende den Wijn?

Antw. Het lichaem ende bloedt
Christi. 1 Cor. 10. 16.

Vrage. Wat betekent de breec-
kinge des Broodts?

Antw. Die pijnen / die hy heeft
geleden in ziele ende lichaem tot
onser zalichedjt / bysonderlijcken
aen het Krupce / 1 Cor. 11. 24.

Vrage. Wat betekent het eeten
des Broodts, ende het drincken des
Wijns?

Antw. Dat door de kracht van
sijne verdiensten (specialijck van
sijnen doot ende blaet-stortinghe)
ons toe-geepgent door het Ghe-
loofte ; wy niet alleenlijck be-
vrijdt zijn van den eeuwigghen
doodt

doodt in de Helle / maer dat wy
noek met hem sullen leven in den
Hemel tot in alle eeuwighejdt.

Vrage. Wie zijn de geene, die toe-
ghelaten moeten worden tot het
ontfangen van dit Sacrament?

Antw. Alle de gheene / die ghe-
doopt zijnde geweest / aenhouden
in de waerachtighe professie des
Geloofs ende der Boetvaerdig-
hejdt. 1 Cor. 11. 27. 28. 29.

Vrage. Hoe menig-mael moeten
sy het selve ontfangen?

Antw. Zoo menigh-mael als
het wel voegelijcken kan bedient
worden in die Kercke / in de welc-
ke sy beroepinge hebben te leven.
Act. 2. 42. ende 20. 7.

XIV.

Vrage. Wie zijn waerdighe ont-
fangers van dit Sacrament?

Antw. Soodanighe / dewelcke
eenen heyligen appetijt daer toe
brengen. Mar. 5. 6.

Vrage. Wat is dien appetijt?

Antw. Een geestelijck honghe-
ren ende dorsten naer Jesum
Christum / ende sijne verdiensten.

Vrage. Van waer ontstaet desen
appetijt?

Antw.

Antw. Wyt een ghevoelen van de swackhepdt onses Ghelaofs/ ende onses Bekeeringe/ ende wyt eene begeerte om die te moghen versterckt hebben. Act. 2. 37. &c.

XV.

Vrage. Hoe kunnen wy komen tot dit waerachtige gevoelen?

Antw. Door ons selven van te voren daer toe te bereyden.

Vrage. Hoe moeten wy ons selven daer toe voor-bereyden?

Antw. Door te ondersaecten de oprechtigheyt van ons Gelofte/ ende van onse Baetv aerdighepdt/ door de bysondere byzichten der selver. 1 Cor. 11. 28.

Vrage. Welcke zijn die?

Antw. Eene stantvastige ende conscientieuze sozge / om te ghebyzupcken alle middelen tot het verkrijgen / ende de aenwassinghe van dien/ ende een resoluut baarnemen ende beneerstinghe om Godt in allen dinghen ghehoorsaem te zijn/ om Chrizti wille.

XVI.

Vrage. Wat, indien wy zijn onwaerdighe ontfangers van dit Sacrament?

Antw.

Antw. Wy sullen alsdan eeten
ende drincken onse eyghen Oor-
deel. 1 Cor. 11. 27. 29.

Vrage. Wat, indien wy dit Sacra-
ment verachten, ofte versuymen te
ontfanghen?

Antw. Dat wy daer in berkla-
ren / dat wy verachten ofte ver-
suymen het geene t welcke daer
door beteeckent / ende daer in
aen-gheboden wordt. 1 Cor. 11.
29.

Vrage. Wat, indien wy het selve
waerdighlijck ontfangen?

Antwoordt. Dat wy daer door
Christum selve ontfangen sullen/
ende in hem meerder en meerder
versekeringe van onse saligheyt.
1 Cor. 10. vers. 16.

Vrage. Wat, indien wy onrecht-
vaerdelijck vandese Gemeenschap
af-geweert worden?

Antw. Dat Godt in dit geval/
onsen wille sal aen-nemen voor
de daedt.

F I N I S.

FOR-

FORMULIER
om het Heylige
NACHTMAEL
te houden.

Geliefde in den Heere Jesu Christi, hoordt aen de woorden der insettinge des H. Nachmaels onses Heeren Jesu Christi, welcke ons beschrijft de H. Apostel Paulus 1. Cor 11. vers 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29.

WAnt ick hebbe van den Heere ontfanghen 't gheene ick oock u overghegheven hebbe / dat de Heere Jesus / in den nacht in welcken hy verraden wiert / het broot nam : Ende als hy gedanckt hadde / brack hy 't / ende seyde / Nemet / Etet : dat is mijn Lichaem / dat voer u gebroken wort / doet dat tot mijner gedachtenisse. Desgelijcks [nam] hy oock den dynck-beker na het eten des Avontmaels ende seyde / dese Dynck-becker is het Nieuwe Testament in mijnen Bloede. Doet dat / soo dickwils als

als ghy [dien] sult dzincken / tot
minner gedachtenisse. Want soo
dickwils als ghy dit Broot sult
eten / ende desen Dzinck-beecker
sult dzincken / so verkondight den
daadt des Heeren / tot dat hy
komt. So dan wie onweerdelijck
dit Broot eet / ofte den Dzinck-
beker des Heeren dzinckt / die sal
schuldigh zijn aen't lichaem ende
bloed des Heeren. Maer de men-
sche beproebe hem-selven / en etc
alsoo van het Broot / ende dzinc-
ke van den Dzinck-beker. Want
die onweerdighlijck eet en dzinckt /
die eet ende dzinckt hem-selven
een oordeel / niet onderschepdende
het lichaem des Heeren.

O dat wy nu tot onsen
troost des Heeren Nach-
mael mogen houden / is voer
alle dingen ons van nooden / dat
wy ons te vooren recht beproe-
ven. Ten anderen / dat wy het tot
dien eynde richten / daer toe het
de Heere Christus verordineert
ende in-geset heeft / namelijk / tot
sijner gedachtenisse. De waer-
achtige beproevinge onses selfs /
bestaet in dese drie stucken :

Ten

Ten eersten / bedencke een peghelijck by hem-selven sijne sonden/ende vermaledijdinge/op dat hy hem-selven mis hage/ende hem voor Godt vergaetmoedige: Aengesehen dat de toorn Godts tegen de sonde alsoo groot is / dat hy die (eer hyse onghestraft liet blijven) aen sijnen lieven Soon Iesum Christum / met den bitteren en smadelijcken doot des Cruyces ghestraft heeft.

Ten anderen/Ondersoecke een pegelijck sijn herte/of hy oock dese gewisse belofte Godts geloof/dat hem alle sijne sonden / alleen om des lijdens ende sterbens Iesu Christi wille / vergheven zijn/ ende de volkomene gherechtighejdt Christi hem als sijn eygen toe-gerekent ende toe-geschoncken zy/ja soo volkomen/als of hy selve in eygene persoon / voor alle sijne sonden betaelt/ende alle gerechtighejt volbracht hadde.

Ten derden / ondersoecke een peghelijck sijne consciencie/ of hy oock gesint is / voort aen met sijn gantsche leven / waerachtighe danckbaerhejdt tegen Godt den Heere

Heere te bewijzen / ende voer het aengesichte Gods oprechtelijck te wandelen : Item / of hy sonder eenighe geveynstheyt alle vyantschap/haet ende nydt van herten af-leggende / een neerstig voornemen heeft / om van nu voortaan in waerachtighe liefde ende eenigheyt met sinen naasten te leven.

Alle die dan also gesint zijn / die wil Godt gewisselijck in ghenaden aennemen / ende voer weerdtige mede-genoeten der tafel sijns Soons Jesu Christi houden. Daer-en-tegen die dit getuygenisse in hare herten niet ghevoelen / die eten ende drincken hen selven dat oordeel. Daerom wy noech na het bevel Christi ende des Apostels Pauli / alle die sich met dese nabolgende lasteren besmet weten / vermanen van de Tafel des Heeren haer te onthouden / ende verkondighen hen datse geen deel in 't rijcke Christi hebben : als daer zijn alle Afgodendienaers / alle die verstorven Hepligen / Enghelen / of andere creaturen aen-raepen / alle die den Beelden eere aen-doen / alle Toveners

venaers ende Waer-seggers/ die
 bee of menschen /mitsgaders/ an-
 dere dinghen zegghenen / ende die
 sulcke zegeninge geloove geven/
 alle verachters Gods ende sijns
 woordts ende der heylighe Sa-
 cramenten / alle Godts-laste-
 raers/ alle die tweedzacht/ secten
 ende muysterije in Kercken ende
 wereltlicke regimenten begeeren
 aen te rechten / alle meyn-eedige/
 alle die haren Ouderen ende
 Overheden onghelooftsaem zijn/
 alle doodt-flagers/ kijvers/ ende
 die in haet ende nijdt tegen haren
 naasten leven / alle Echt-bree-
 kers/ haereerder/ dronckaerts/
 dieben/ woekeraers/ roovers/
 spelers/ gierigaerts/ ende alle de
 geene die een ergerlijck leven ley-
 den : Dese alle/so lange sy in sul-
 ke lasteren blijven/ sullen sich de-
 ser Spijse (welcke Christus al-
 leen sijnen ghelaobigen verord-
 neert heeft) onthouden/ op dat
 haer gericht ende verdoemenis-
 se niet dies te swaerder werde.

Maer dit werdt ons (seer ge-
 liefde Broeders ende Sisters in
 den Heere) niet voorghehouden/

om

om de verflagene herten der geloobige kleynmoedigh te maken/ even of niemant tot het Nachtmael des Heeren gaen mochte/ dan die sonder eenige sonde ware : want wy en komen niet tot dit Avondt-mael / om daer mede te betuygen/ dat wy in ons selven volkomen en rechtvaerdigh zijn: Maer ter contrarie / aenghesien dat wy ons leven buyten ons selven in Jesu Christo soecken/ so bekennen wy daer mede / dat wy midden in den doot liggen / daerom/ al ist dat wy noch vele gebreken/ende ellendigheyt/ in ons bebinden / als namelijck / dat wy geen volkomen gheloofve hebben/ dat wy ons oock niet sulcken pver om Godt te dienen niet begheven/ alsoo wy schuldigh zijn : Maer dagelijcks met de swachheyt onses geloofs/ende de boose lusten onses vleeschs te strijden hebben : nochtans dies niet tegenstaende/ overmidts dat ons (door de ghenade des heylighen Geestes) sulcke gebreke leet zijn/ ende wy van herten begeeren tegen ons ongelooft te strijden/ en

na alle geboden Godts te leven/
so sullen wy gewis en secker zijn/
dat geene sonde noch swachheyt/
die noch (teghen onsen wille) in
ons overghebleven is / ons kan
hinderen / dat ons Godt niet in
genade soude aennememen / ende al-
soo deser Hemelscher Spijse ende
Drancks / weerdig ende deelach-
tigh maken.

Ten anderen / laet ons nu oock
overdencken / waer toe ons de
Heere sijn Avondtmael heeft in-
gheset / namelijk / dat wy sulcke
doen souden tot sijner gedachte-
nisse. Maer aldus sullen wy sijns
daer by gedencken :

Eerstelick / dat wy gantsche-
lijck in onse herten vertrouwen/
dat onse Heere Iesus Christus
(na luydt der Beloftenissen die
den Voor-vaderen in het Oude
Testament van den beginne aen
gheschiedt zijn) van den Vader
in dese werelt ghesonden zy / ons
vleesch ende bloet aenghenamen/
den toorn Godts / (onder welcken
wy eenwigelijck hadden moeten
versinken) van den beginne sij-
ner Mensch-werdinghe / tot den
eynde

eynde sijns lebens / op Aerden
 voor ons gedragen / ende alle ge-
 hoorfaemheyt der Godtlijcker
 wet / ende gerechticheyt voor ons
 verbult / voornameliick / doen hem
 de last onser sonden / ende des
 toorns Gods het blaedige sweet
 in den Hof wylt-ghedruckt heeft /
 daer hy ghebonden wiert / op dat
 hy ons soude ontbinden / daer na
 ontallijcke versmaetheden gele-
 den heeft / op dat wy nimmermeer
 te schande souden werden / ont-
 schuldigh ter daadt veroordeelt /
 op dat wy voor 't gericht Gods
 vry souden ghesproken werden:
 Ja sijn gebenedijde lichaem aen
 het kruys laten nagelen / op dat
 hy dat hant-schijf onser sonden
 daer aen soude hechten. En heeft
 also de vermaledijdinge van ons
 op hem gheladen / op dat hy ons
 met sijne gebenedijdinge verbul-
 len soude. Ende heeft hem verne-
 dert tot in de alder-diepste ver-
 smaetheyt ende angst der Hellen/
 met lijf ende ziele / aen den houte
 des kruyses / doen hy riep met
 luyder stemme: Mijn Godt / mijn
 Godt / waerom hebt ghy my ver-

laten? Op dat wy tot Godt sou-
den ghenomen/ende nimmermeer
van hem verlaten werden. Ende
eyndelijck/ metijnen doot ende
bloet- stortingē dat nieuwe ende
eewighe Testament / dat Ver-
bont der genade ende der versoe-
ninge besloten/als hy seide: Het
is volbracht.

En op dat wy vastelijck sou-
den gelooven / dat wy tot dit ge-
naden-verbondt behooren / nam
de Heere Iesus in sijn laetste
Avontmael dat Broet/ danckte/
brack 't/en gaf het sijnen Jonge-
ren/ende sprack: Nemet/etet/ dat
is mijn Lichaem dat voer u ghe-
gheven wert/ dat doet tot mijner
gedachtenisse. Desgelijcken na
het Avontmael nam hy den
Dinck-beker/ seide danck/ende
sprack/ dincket alle daer wyt:
dese beker is dat Nieuwe Testa-
ment in mijnen bloede / dat voer
u/ende voer velen vergoten wert
tot vergevinge der sonden: sulcx
doet soa dickwils als ghy daer
van dincket/ tot mijner gedach-
tenisse. Dat is so dickmaels als
ghy van dit Broet etet/ende van
desen

desen Beecker drincket / sult ghy
daer door / als door een ghewisse
gedachtenisse en pant / vermaent
ende verseeckert werden van dese
mijne hertelijcke liefde en trou-
we teghen u / dat ick voor u (daer
ghy anders den eeuwigen dootd
haddet moeten sterben) mijn lig-
haem aen dat hout des Kruyses
in den dootd ghebe / en mijn blaet
vergiete / en uwe hongerige ende
dorstighe ziele / met het selve mijn
ghekrupste Lichaem ende verga-
ten Bloedt / totten eeuwighen le-
ven spijse en labe / also seckerlijck /
als een pegelijck dit Broot voor
sijnen oogen gebroken / en desen
Beker hem gegeven werdt / ende
ghy deselve tot mijner gedachte-
nisse met uwen monde eetet ende
drincket.

Oyt dese insettinghe des H.
Avondtmael onses Heeren Jesu
Christi sien wy / dat hy ons gela-
ve en betrouwen op sijn volka-
men Offerhande (die eenmael aen
't kruys geschiet is) als op den
eenigen gront en fondament on-
ser saligheyt wijsset / daer hy onse
hongerighe en dorstige zielen tot

een waerachtige spijse en dzanck
des eeuwige levens geworden is:
Want door zijn doot heeft hy de
oorsake onses ewigen hongers
en kommers/ namelijk/ de sonde
wech genomen/en ons den leven-
dig-makenden geest verwoorven/
op dat wy door den selven gheest/
(die in Christo/als inden hoofde
en in ons/als sijne litmaten wo-
net) met hem waerachtighe ghe-
meynschap soudē hebben/ en al-
ler sijner goederen des ewigen
levens/gherechtigheyt & en heer-
lijckheyt & deelachtigh werden.

Daer beneben / dat wy oock
door den selven Geest onder mal-
kanderen als litmaten eenes lig-
haems in waerachtige broeder-
lijke liefde verbonden werden/
ghelijck de H. Apostel spreekt:
Een broodt is het/so zijn wy vele
een lichaem/dewijle wy alle eens
broot & deelachtigh zijn. Want
ghelijck wyt veele kornkens een
meel gemalen/ ende een broot ge-
backen wert / en wyt veele bespen-
t' samen geperst zijnde/ eene wijn
ende dzanck blietet/ende hem on-
der een vermenghet: Also sullen
wy

wy alle / die door den waerachtigen
geloove Christo ingelijft zijn/
door broederlijke liefde om Chri-
sti onses lieven Salighmaecker
wille die ons te vooren so uytne-
melijck heeft lief ghehadt / alle te
samen een lichaem zijn: en sulcks
niet alleen met woorden / maer
metter daet teghen malkanderen
bewijfen.

Daer toe helpe ons de almach-
tighe Godt en Vader onses Hee-
ren Jesu Christi / door sijnen H.
Gheest / Amen.

Op dat wy dan dit al mogen ver-
krijgen, laet ons voor God ons ver-
ootmoedigen, en hem met waerach-
tigen geloove om sijne genade aen-
roepen.

BArmhertige Godt en Vader /
wy bidden u / dat ghy in dit
Avondtmal (in 't welcke wy
oeffenen de heerlijke ghedachte-
nisse des bitteren doodts onses
lieven Soons Jesu Christi) door
uwen H. Gheest in onse herten
willet werken / dat wy ons met
waerachtigē vertrouwen in uwen
Soone Jesu Christo / so langer so
meer

meer overgheven/op dat onse beswaerde ende verflagene herten met sijn waerachtigh lichaem en bloedt / ja met hem waerachtigh Godt ende mensche / dat eenighe hemelsch Broodt / door de kracht des heylighen Geests gespijst / en gelaest werden : En dat wy niet meer in onse sonden / maer hy in ons / ende wy in hem leven / en also waerachtelijck des Nieuwen en eeuwiggen Testaments ende verbonts der ghenaden deelachtigh zijn mogen. Dat wy niet en twyfelden / of ghy sult eeuwiglijck onse ghenadighe Vader zijn / ons onse sonden nimmermeer toe-reekenende / en met alle dingen aen lichaem en ziele versorghende / als uwe lieve kinders ende erfgenamen. Verleent ons oock uwe genade dat wy ghetroostelijck ons kruys op ons nemen / ons selven verloochenen / onsen Heplant bekennen / en in alle droeffenisse met opgehebenen hoofde onsen Heere Iesum Christum upt den Hemel verwachten / daer hy onse sterfelijcke Lichamen sijnen verklaerden heerlijcken lichame ghelijck ma-

maken / ende ons tot hem nemen
sal in eeuwigheydt / Amen.

Onse Vader, &c.

Wilt ons oock door dit heylige
Avontmael stercken in't alge-
meyne ongetwijfelde Chriſtelijc-
ke geloofte/daer van wy bekente-
niſſe doen met monde ende herte/
ſpreckende :

Ick geloofte in Godt, &c.

O dat wy dā met het waer-
achtighe Hemeliſche broodt
Chriſta geſpijſt mogen wer-
den / ſoo laet ons met onſe herten
niet aen het uiterlijck Broodt en
Wijn blijven hanghen : Maer de
ſelve opwaerdts in den Hemel
verheffen / daer Chriſtus Jeſus
is onſe Voor-ſpake ter rechter-
hant ſijns hemeliſchen Vaders/
daer henen ons oock de Artijcke-
len onſes Chriſtelicken gheloofs
wijſen / niet twijfelende oft wy
ſullen ſo waerachtelijck door de
werckinghe des H. Gheests/met
ſijn lichaem ende blaedt aen onſe
zielen geſpijſt en gelaeft werden/
als wy dat heylige Broodt ende
Dranck tot ſijner gedachteniſſe
ontfangen.

In 't breecken ende uyt-deylen des
Broodts sal de Dienaer spreken:

**Dat Broodt dat wy breecken/
is de ghemeynschap des Lig-
haems Christi.**

En so hy den Drinck-beecker geeft:

**De Drinck-beecker der danck-
segginghe daer mede wy danck-
segghen/is de ghemeynschap des
bloets Christi.**

**Dewijle dat men communiceert salmen
stichtelijck singen/of sommige Capitu-
telen lesen ter ghedachtenisse des ster-
bens Christi dienende/ als Iesa. cap.
53. Ioan. cap. 13/ 14/ 15/ 16/ 17/ 18.
Of diergelijke.**

Na voleyndinge der communicatie,
sal de Dienaer spreken:

Geliefde in den Heere, dewijle
de Heere nu aen sijne tafel onse zie-
len ghespijst heeft, soo laet ons al te
samenijnen Naem met danckseg-
ginghe prijsen, ende een yeghelijck
spreke in sijn herte aldus:

**1 Looft den ~~HEERE~~ mijne ziele: en
al wat binnen in my is sijnen heyl-
ligen Name.**

**2 Looft den ~~HEERE~~ mijne ziele ende
en vergetet geene van sijne weldaden.**

**3 Die alle uwe ongerechtigheyt vergeeft/
die alle uwe kranckheden geneest.**

**4 Die u leven verlost van 't verderf: die u
kroont met goedertierenheyt ende barm-
hertigheden.**

8 Barm-

8 Barmhertig en genadigh is de **HEE**
RE / lanckmoedigh ende groot van goe-
dertierenhepdt.

10 Hy en doet ons niet na onse sonden;
ende en vergelt ons niet na onse ongerech-
tigheden.

11 Want so hooge de Hemel is boven de
Werde/is sijne goedertierenheyt geweldig
oer de geene die hem vreesen.

12 So verre het Oosten is van 't Westen:
soo verre doet hy onse overtredinghe van
ons.

13 Gelijck hem een vader ontfermt oer
de kinderen; ontfermt hem de **HEE**
oer de gene die hem vreesen.

Welcke oockijnen eygenen Soon niet
gespaert en heeft/maer heeft hem voer ons
alle oberghegeuen/ende ons alles met hem
geschoncken: Daerom bewijst Godt daer
mede sijne liefde teghen ons / dat Christus
voer ons ghestorven is / als wy noch son-
daers waren/soo sullen wy oock veel meer
voer hem behouden werden voer sijnen
toorn / nadien wy voer sijn bloet gerecht-
vaardigt zijn: Want so wy Gode versoent
zijn voer den doot sijnz Soons doen wy
noch vyanden waren/ veel meer sullen wy
saligh werden voer sijn leven / nadien wy
met hem versoent zijn. Daerom sal mijn
mondt ende herte des Heeren lof verkou-
digen van nu aen tot inder eeuwighepdt/
Amen.

Soo spreke een yegelijck met
aen-dachtige herten:

O Almachtighe / barmhertighe
Godt ende Vader / wy danc-
ken

ken u van gantscher Herten / dat
ghy uyt grondelose barmhertig-
hepdt ons uwen een-ghebozenen
Soon tot een Middelaer en Of-
fer voor onse sonden / ende tot een
spijse ende dranch des eenwigen
levens geschoncken hebt : Ende
dat ghy ons geeft een waerach-
tig geloofte / daer door wy sulcker
uwer weldaden deelachtig wer-
den. Ghy hebt ons oock tot ster-
kinghe des selven / uwen lieven
Soone Iesum Chzistum syn H.
Nachtmæl laten instellen / ende
verordenen: Wy bidden u / O ge-
trouwe Godt en Vader / dat ghy
door de werckinge dijnes H. gee-
stes de gedachtenisse onses Heere
Iesu Chzisti ende de verkondin-
ge sijns doots / ons tot dagelijck-
sche toe-nemen in 't rechte geloof-
te / en salige gemeynschap Chzi-
sti wilt laten gedijen / door de sel-
ven uwen lieven Soone Iesum
Chzistum / in wiens Naem wy
onse ghebeden aldus beslypten:
Onse Vader, &c.

t' Amsterdam, by Pieter Dircksz
Boeteman, gedrukt, 1646.